

GYŐR MEGYEI JOGÚ VÁROS ÖNKORMÁNYZATÁNAK
TUDOMÁNYOS SZEMLÉJE

35/2015

Felelős szerkesztő:
BANA JÓZSEF

Szerkesztők:
DR. DOMINKOVITS PÉTER
DR. HORVÁTH JÓZSEF

Arculat:
Kurcsis László

Olvasószerkesztő:
Pátkai Tivadar

Technikai szerkesztő:
Borbély János

Szerkesztőség címe:
Győr Megyei Jogú Város Levéltára
9022 Győr, Rákóczi Ferenc u. 1.
9001 Győr, Pf.: 648.
Telefon: 96-312-288, 518-743
Fax: 96-518-742
E-mail: leveltar@enternet.hu
Honlap: www.leveltar.győr.hu

Nyomdai munkák:
PALATIA NYOMDA & KIADÓ KFT.
9026 Győr, Viza u. 4.
Telefon: 96-332-542
Felelős nyomdavezető:
Radek József ügyvezető igazgató

ISSN 02094215

TARTALOM

BAGI ZOLTÁN PÉTER: Adolf von Schwarzenberg első éve a Magyar Királyságban 1595.....	5
BANA JÓZSEF – BARNA ATTILA: Kísérlet a Pozsonyi M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem Győrbe telepítésére, 1921.....	21
BORBÉLY TAMÁS: Egy évtizedes politikai vita: a győri Diákotthon-ügy.....	69
KATONA CSABA: Écsy László balatonfüredi fürdőigazgató győri és Győr vármegyei kapcsolatai	79
HORVÁTH JÓZSEF: Győri seborvosok végrendeletei a 18. századból.....	87
MÁRFI ATTILA: Győr színésze a 19. század második felében, különös tekintettel az itt szerepet vállalt jeles egyéniségekre	117
NEMESNÉ MATUS ZSANETT: A Bodroghy Pappok — Betekintés egy 19. századi jogtudó nemesi család történetébe	143
PERGER GYULA: A győri harangok elkobzása az első világháborúban.....	161
TÓTH ENIKŐ: Egy győri építész pályája a 20. században. Káldy Barna élete és munkássága	177
TÓTH LÁSZLÓ: Schleich Lajos pályája	197

MÉRLEG

ALBERT ANDRÁS: Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére.....	231
PERGER GYULA: Utószó-féle Zsupos Zoltán Hirdetmények, színlapok, aprónyomtatványok Győr 1848–1849 című könyvéhez	239
BARÁTH DÓRA: Fazekas István: A reform útján. A katolikus megújulás Nyugat-Magyarországon.	248
ISÓ GERGELY: A kereszt erősíti a gyengét. Boldog Apor Vilmos tevékenysége az üldözöttek védelmében	252
HORVÁTH JÓZSEF: Móser Zoltán: Alámerült Atlantiszom. I-VI.	256

IN MEMORIAM

NÉMÁNÉ KOVÁCS ÉVA: Tíz éve halt meg Grábics Frigyes.....	261
KOTTMAYER TIBOR: „ezek között pedig legnagyobb...” Winkler Gábor.....	267
KOTTMAYER TIBOR: Emlékezés Várayné Bíró Ibolyára.....	273
KÉPMELLÉKLET.....	279

„ezek között pedig legnagyobb...”

EMLÉKEZÉS WINKLER GÁBORRA

1941-2015

Május 19-én délelőtt csengett a telefonom. A képernyőn megjelent, hogy WINKLER G. Így, csupa nagybetűvel. Vizsgára készültem. Kapcsoltam, és „Szerbusz, Gábor!”, köszöntem, és egy fiatal női hang felelt. A lánya, Hédi. Kedd volt.

Hétfőn, május 18-án Budapesten, az Akadémián tartott előadást.² Ahogy szokott, vonaton utazott haza. Talán még dolgozott is, hiszen mindig volt föladat, szakdolgozat konzultáció, lektorálás, szakvélemény írása ...

Körülbelül két héttel előbb történt, hogy „elfáradt” az egyetemen, és leült pihenni a fotelba. Veöreös András – hárman voltunk közös szobában – figyelt föl rá. Egy kollégát kértek meg, vigye haza. Elment orvoshoz, kivizsgálták. A javallat: dolgozni kell! Hát indult újra, mint annyi éven át, hetente egyszer Pápara, péntek, háromszor az egyetemre, és még ami jött.

Nem lepődnék meg, ha holnap délelőtt bejönne az ajtón, mosolyogva köszönne. Pedig majdnem négy hónap telt el azóta.

A felesége mondta: 19-én reggel mosolyogva ült otthon a fotelben, kicsit pihent, a szeme csukva volt. Sokszor láttam így én is, a Széchenyi Egyetem hatodik emeletén, a D605-ös szobában, mikor két óra közt a bőrfotelban pihent és készült.

Kettősség: valóban örülnék, és el tudom képzelni, hogy belép az ajtón, ugyanakkor ez a négy hónap már elégséges távlat ahhoz, hogy lássam: egy kész és egész életút, amit bejárt. Szépen megszerkesztett, méltó koronázó párkánnyal lezárt homlok-

¹ Kor. 1. XII. 13.

² Winkler Gábor: Az MTA Székház – mint műemlék, elhangzott 2015. május 18-án.

zat. Derűs és harmonikus. A kompozíció befejezett, de nem lezárt. Amit ránk hagyott, azt meg kell őriznünk, és képességünk szerint folytatni, hozzáépítve és berendezve a teret, amelyben most hiánya van jelen. A tiszta tér. Ez lesz a Winkler Gábor Archivum, melyet a nevét fölvevő szakkollégium, az egyetem és könyvtára hoz létre a Városi Levéltár segítségével. Terveit, rajzait és kéziratait most gyűjtjük össze az egykori irodába, és építészeti könyveinek többségét is följánlotta az egyetemnek. Szándékunk: rendezetten, leltározva és együtt megőrizni ezt az együttest, a hagyatékot, hogy minta lehessen a mindenkori építész hallgatónak, minta és mérték.

Halálakor a szorgalmi időszak már befejeződött, tárgyait leadta, a szakdolgozatokat beadták a végzősök. A féléves dolgozatok rendben előkészítve a vizsgára, kézzel írt megjegyzések és a jegy, az asztalán tárgyankét, a stóckok, tetején borítékban a vizsgakérdések.

Arra kért a lánya azon a reggelen, hogy segítsek intézni, amit ilyenkor kell. Aztán jött egy második fölkerés, hogy írjak megemlékezést, méltatást. Akkor döbbsentem rá, hogy az a 15 év, amit egy tanszéken, és részben egy szobában töltöttünk el, milyen kis része az életének, az életműnek.

Született 1941. május 16-án, Szombathelyen, de igazából Sopron a haza, a város, ahonnan indult.³ Keresni kezdtem, készülni, és megtaláltam Részletes szakmai önéletrajzát, amelyet 2014. január 18-án írt meg.⁴ Jellemző volt rá, hogy akkurátusan rendben tartotta a dolgait. Az Akadémiai Díj hiányzik még a fölsorolásból.⁵ Ezt halála előtt két héttel vette át.

És hiányzik még egy cím, pontosabban „jogosultság”, amely a műemléki szakértői tevékenységre vonatkozik.⁶ Igen, ezt is megszerezte, kiváltotta. Mit érezhetett, amikor a HATÓSÁG számon kérte tőle a műemléki piaci szakértői engedélyt? Mert így történt, nem fogadták be egyik tervét, hivatkozva a jegyzetben szereplő jogszabályra.

Kiváltotta. Aztán elment. A koszorúra azt írtuk, hogy: „Mérd és véd a menyeyei Jeruzsálemet! Építészettörténeti és Városépítési Tanszék.”

Winkler Gábor temetése pénteken, május 29-én, délután három órakor volt. Evangélikus lelképásztor búcsúztatta, mert soproni lutheránus családból származott, és hitét megtartotta.

A győri egyetem volt rektora, és az ICOMOS magyar szervezetének elnöke mondott még beszédet.⁷ Nem egy szervezet vagy intézmény, hanem egy város tekintette saját halottjának. Pápa városa, aki főépítészt csöndes tisztelettel és igaz szeretettel búcsúztatta.⁸ *Ő nem volt kieszajátható.* A nagydoktori habilitáció anyaga a tervezőként,

³ KUBINSZKY 2015 a pályatárs rövid és meghatározó emlékezése, benne az első publikáció említésével.

⁴ WINKLER 2014.

⁵ RÁDAY 2015, más hely is lehetne, de itt egy barát emlékezése is olvasható.

⁶ 439/2013. (XI. 20.) Korm. rendelet.

⁷ Szekeres Tamás és Fejérdy Tamás.

⁸ WINKLER 2007.

majd főépítészként 1971-től Pápán végzett munka. Mintha a 2007-ben összeállított kötet már készülődés lenne a nagy összefoglalásra és a lezáró motívumra. A középízalít kupolája. Személyes életút, majd a metodika működtetése, a város léptékű műemlékvédelem, amely az épületekre lebontott leltártól indult, rajzok, képek, szöveg, személyes kapcsolat, és rengeteg beszélgetés.

„s ne a történet tekintsd és csonka részét,
de az egész nem-osztható egészét:
ki senkié sem, az mindenkié.”

(Kosztolányi: Számadás)

Gyakorlatilag három város, ahol él, dolgozik, és az utazás. A hangsúlyok változnak, de a kötődés marad. Sopron, Győr, Pápa, és ezek között pedig ... múlt, jövő, jelen feszül és szövődik.

Mert az örökséget, Édesapja példáját és a soproni lelkiületet viszi magával, s párhuzamosan, azt tanítja, amit műemlékvédő (fő)építészként végez.

Tanszékvezető volt a soproni egyetemen, azt követően a győri egyetemen. Diákjai ragaszkodását mutatja, hogy a szakkollégista mérnökök és építészek szinte azonnal együtt kérték és akarták, hogy a szakkollégium fölvehesse nevét. Az általa évente vezetett adventi bécsi kirándulást is szervezik volt hallgatói. Még nem tudjuk, ki fog mesélni a házakról, terekről, de viszünk egy-egy gyertyát az épületekhez.

Ezen túl pedig, mint hírvívő, járt a világban. Figyel arra, ami a műemlékvédelemben történik, és ami érték, azt viszi, támogatja, segíti. Díjakat szerez Magyarországnak, a szakmának, elismerést a kollégáknak. Europa Nostra.⁹ Elnöke volt az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának, nemzetközi műemlékvédelmi szervezetek tagja, és az MTA doktora. Nem teljes a fölsorolás. *A teljesség igénye benne volt meg.* De alapvetően építész, aki kivitelezőként kezdi, majd több ezer épület tervezésében vett részt, amelyek közül kétszáznál is több megvalósult, talán tudunk pontosabb számot is írni, ha megvalósul az archívum, melynek célja együtt megőrizni *a Professzor Úr szellemi és tárgyi hagyatékát.* De a számok-e a fontosak?

A hagyaték: példa és módszer. Tanításban, munkában. Az asztalon hagyott stóckokban.

Ott van példaként a Bezerédj-kastély kápolnája.¹⁰ Győrben – többek közt – még ott áll az egykori Vagonygyár étkezdéje.¹¹ Az eredeti épületet lebontották, ma Lőrincz József adaptációját láthatjuk még az Árkád mögött. Milyen lehetett megélni és átadni? Mit érezhetett az építész, amikor a vagonygyár bontása előtt örökségvédelmi értékviz-

⁹ 1982-től kezdve majdnem harminc díjazott helyreállítás, Winkler Gábor 1993-2011 között az Europa Nostra Tanács tagja.

¹⁰ Az épületről jó beszámolót több hallgató is készített, a tervdokumentáció kéziratban. PÁLFI 2015.

¹¹ HARTMANN 2015.

gálatot készítettünk, majd amikor elkészült, a javaslatok ellenére két hét múlva, hétfő-
gén megkezdődött a bontás. Mi indította az állásfoglalásra az Ifjúsági Ház kapcsán?¹²

Egy emlék: Varga István, szintén Ybl-díjas tervező hagyatékát mentjük egy ga-
rázsból. Ki viszi át? Tervek és fényképek. Három forduló. A dokumentációk java a
KÖH tervtárába került, a maradék itt az irodában. Szerettük volna rendezni, földol-
gozni, mint ahogy a többi volt kolléga munkásságát is.

A kolléga, a tervező, mindegy, hogy kétszáz éve élt, vagy egy irodában ültek
évekig. Az ember és alkotása iránti tisztelet, amely megnyilvánult munkáiban, szintén
példa értékű.¹³ Bizom benne, hogy a kéziratokból fölmutatható lesz ez is.

Itt sem a szám, hanem a *minőség a fontos*. Nem csak az épület, hanem az építető,
az építész és a használó személye is fontos, időben és térben. Az épületek, a települe-
sek tervezése nála mindig a múlt és jelen, a köztük lévő, bennük megjelenő emberek és
terek megismerésével kezdődött. *Megismerés, megértés és szeretet. Személyesség.*

„A házon ajtót-ablakot nyitnak,
mert belül üresség rejlik:
a ház ezért használható.”

(Lao Ce: Az út)

Winkler Gábor kidolgozott egy metodikát, amely máig, a műemlékvédelem
önálló intézményességének megszüntetését követően is meghatározza az örökségvé-
delmet, a rendezési és szabályozási tervek készítését.¹⁴

Előbb csak építészként írt építéstörténetet, azután építésztörténész-ként újra-
gondolta a historizmust. Nem soroltam föl könyveit, tanulmányait, csak egynek a cí-
mét idézem: *Történeti utakon*, alcím: *Közútjaink emlékhelyei és műszaki emlékei*. Nem a legje-
lentősebb írása, de a címben rejő reflexió, ez a lényeg: a kisémlékek, a személyessé tett
táj. A személytelenné vált jelentőség már embertelen.

Tanítani a kilencvenes években kezdett. Ahogy az építést a művezetéssel, a taní-
tást is előbb a tananyag elkészítésével kezdte.

Nem a műegyetemre ment professzornak, bár ott is gyakran járt. Előadásokat
tartott szerte a világban, kis falu nyugdíjasklubjában és nemzetközi konferenciákon.
1990-ben Győrben, a főiskolán kezdett tanítani, majd a soproni egyetemen tanszékve-
zető lett, onnan visszajött Győrbe, az egyetemre – „Otthonról haza” –, és tanított egé-
szen május végéig.

Május 18-án, hétfő délután a Magyar Tudományos Akadémián tartott előadást „Az
MTA Székház, mint műemlék” címmel. Ahogyan szokott, vonattal jött haza. Másnap,
kedden délelőtt ..., tudom, írtam már.

¹² WINKLER 2015.

¹³ Handler Nándor munkásságának monografikus bemutatására is készült, az előmunkálatokat megtaláljuk
cikkei között is.

¹⁴ 2012, az indítványozók között ott van Győr polgármestere is. FÖLDESI 2015.

1964. Én akkor születtem, amikor őt a rendszer, mint friss diplomást, Győrbe helyezte
építésvezetőnek. 1992, talán, az Esterházy-kastélyban egy konferencián egymás mellett
álltunk egy ablakrézsűben, a közönség között.

Aztán Fertőrákoson együtt dolgoztunk. A település műemléki kutatását nagy-
részt Ő végezte,¹⁵ a tájház helyreállításán, Ő, mint tervező, én, mint műemléki felügye-
lő, dolgoztunk együtt. Ő művezetett, én pedig kutattam az épületet. Az átadáskor
mindketten a hallgatóság soraiban álltunk.

Aztán elérkezett az évezred vége.

A Széchenyi professzori ösztönj, amelyet 1999-ben elnyert, nem tette lehetővé,
hogy két egyetemen tanítson egyszerre. Megtisztelő volt, hogy engem kért meg arra:
egy évig helyettesítem. Ha ma kérne erre, nem vállalnám. Akkor, ifjan végzett műem-
léki szakmérnökként magabiztosan nekiláttam, Ő pedig kezembe adta a vázlatait, a
dolgozatokat, melyeket íratott és javított. Ezt követően tizenöt évig együtt dolgozhat-
tam Vele. Minden előadásra készült, ahogy minden házat bejárt tervezés előtt, és fi-
gyelt, beszélgetett, jegyzetelt, rajzolt.

Most kezdem megérteni, hogy amit sokszor fölöslegesnek, gyöngeségnek, bi-
zonytalanságnak hittem, az önuralom, alázat és főképpen *szeretet* volt. Mindenben és
mindenkiben a jót kereste, az értéket, és elviselte, elvitte magával a rosszat.

Sokan szerették, szerettük, még többen tisztelték, okkal. Mégis: magányos volt.
Pontosabban: „egyedüli”. Most, halálával lett igazán „mindenkié”. A tiszta tér művé-
sze. Tudta, hogy ennek a *térnek jó értelmet és bivatást csak a figyelmes és önzetlen szeretet ad,*
aki „pedig a legnagyobb”.

Kottmayer Tibor

¹⁵ EXNER 1992.

Bibliográfia

- EXNER, Matthias (szerk): Fertőrákos: Denkmalpflegerische Überlegungen zur Instandsetzung eines ungarischen Dorfes. Műemlékvédelmi megfontolások egy magyar falu megújításához. München, Lipp, 1992. (Hefte des Deutschen Nationalkomitees 7), 84 p.; 30 cm + 1 mell.
- FÖLDESI Péter: Megszűnik a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal
2012. szeptember 6., 2015. szeptember 16.
http://index.hu/belfold/2012/09/06/megszunik_a_kulturalis_oroksegevedelmi_hivatal/
- HARTMANN Gergely: Modern Győr – honlap
2015. szeptember 15. <http://moderngyor.com/2014/05/31/mvg-konyha-etterem/>
- KÁROLI Gáspár: Biblia. Vizsoly, 1590.
- KUBINSZKY Mihály: Megemlékezés
2015. szeptember 12. <http://meonline.hu/archivum/megemlekezes/>
- PÁLFI Richárd: A Győr-ménfőcsanaki Bezerédj-kápolna felmérése
2015. szeptember 15. <http://www.betonopus.hu/hallgatoi/te-1999-palfi.pdf>
- RÁDAY Mihály: Búcsúzunk
2015. szeptember 15.
http://www.vfsz.shp.hu/hpc/web.php?a=vfsz&o=eltavozott_nagyjaink_SGXI
- WINKLER Gábor: Az MTA Székház – mint műemlék.
2015. szeptember 15. http://mta.hu/vi_osztaly_hirei/az-akademia-rejtett-zugai-epiteszet-es-muveszettorteneti-erdekesssegek-az-mta-150-eves-szekhazarol-136358/
- WINKLER Gábor: Pápai éveim. Pápa, 2007.
- WINKLER Gábor: példaszerű modern alkotás.
2013. november 17., 2015. szeptember 16.
http://m.kisalfold.hu/gyori_hirek/winkler_gabor_az_ifihazrol_peldaszeru_modern_alkotas/2358077/
- WINKLER Gábor: Részletes szakmai önéletrajz.
2015. szeptember 15.
http://eptorivaros.sze.hu/images/CV/CV_Winkler%20G%C3%A1bor_HU.pdf
- WINKLER Gábor: Történeti utakon. Budapest, 1996.

EMLÉKEZÉS
VÁRAYNÉ
BÍRÓ IBOLYÁRA
1945-2015

2014 őszén több mint egy tucat ládában a megyei levéltárba került egy rendezett dokumentációkból álló anyag. Nagy Róbert levéltáros Tanai Pétert, a múzeum néprajzosát kereste meg segítségért. A Győr-Moson-Sopron Megyei Önkormányzattól érkezett iratok az 1994-ben megszületett Kisalföldi Népi Építészeti Archívum anyagai, főként kéziratok, másolatok és újságkivágások. Az akkori megyei és területi főépítész¹⁶ segítségével és támogatásával arra tettünk kísérletet, hogy a muzeológia és az építészek közvetlen kapcsolatba kerüljenek. Erre Bíró Ibolya volt a legalkalmasabb személy, mert szenvedélyesen szerette azt a tájat és azokat a kisembereket, akik miatt a néprajzot választotta hivatásául. Mindig *munkatárs* volt. Az archívum szűk két évig működött, majd eltűnt évekre. A közigazgatást átszervezték azóta többször is. Húsz év után bukantak föl újra a jegyzetekkel ellátott rajzok és termásolatok. Talán nem véletlenül. Jó volt látni, ahogy Ibolya arcát is megragyogtatta a remény, amikor összegyűltünk megbeszélni, hogyan élesszük föl az archívumot. Mert hasadozik a város, a falu teste. Köt-szer kell és példa a mértékre. Nem tudjuk pontosan miért, de ő tudta, hogyan kell *megőrizni*, a muzeológus, múzeum nélkül is *az öröklet munkatársa*.

Azt kérte, hogy halálakor három versével emlékezzünk rá.

¹⁶ Keresztes Sándor és Körmeny János.

BELÜLRŐL

*Mint avitt vászon
basadozik a város teste
Folt hátán folt
képtelen már betakarni
sebeinket
Átvért kötés*

*Innen belülről nincs távlat
megítélni
gyógyul vagy vadbúst növeszt
Ha kérdezel, leintenek
Pedig csak tűnődsz
magadban is bizonytalanankodva
múlt és jövő véres esélyein*

*Városom, ébredj
ha akarnál, lehetnél diadém
három folyó koronája*

*Tegnap is láttam
hogy működik az úgymond
gyógyító kés
Az új út kettészeli majd
az ódon Kálváriát*

*s fölizzanak új és új sebek
a megfeszített tájon
s támad temérdek új Tamás*

(Az alábbiakban a 2015. augusztus 18-án, a temetésen elhangzott szöveg szerkesztett változata olvasható.)

Még nincs három hónapja, hogy ugyanitt álltam, Winkler Gábor temetésén.¹⁷

Csillaghullás, májustól augusztusig.¹⁸

Aki a jövőért aggódik és tenni akar, az féltőn óvja a múltat.

Bíró Ibolya és Winkler Gábor több más szakemberrel együtt dolgoztak Újváros értékeinek megőrzésén. Remény volt arra, hogy a jellegzetes kispárokat és a Bécs felé

¹⁷ 2015. május 29.

¹⁸ A két esemény közt hunyt el Kriszt György, Hant László, majd Ibolya halálát követően Füzes Endre.

vezető út építészeti értékeit sikerül megőrizni.¹⁹ Pontosan tudták: ha megmarad a templom a Bálint Mihály utcában, akkor újjászülethet az egyházban a közösség. Vizsgáltak, kutattak, álmodtak, Ibolya mentette az ikonosztázt a múzeumba – ha nem tette volna, honnan nézne ma Keresztelő Szent János az újjászülető görög katolikus közösségre. A múzeumi városrész terve nem valósult meg, de a parókiában laknak, a templomban ott az új közösség.

Számomra a legfontosabb tanítók, mesterek voltak. És példa. Nem kapcsolati tökélet halmozta föl, hanem megőrizték a kapcsolatot a teremtett világgal.

... és bár kettészelve az „ódon Kálvária”, de a dicsőítés hangzik a templomból, és négyrét figyel a homokgödri kiskép.²⁰

Mária köpenye kék.

KÖNYÖRGÉS

*Abba kell hagynom a kegyegést
Csitulj, vergődő vekeker, szívem.
A megállított időben szülessen meg
a megváltó, higgadt mondat:
Dolgozni kell.*

*Letaposott, jégverte vetés vagyok
Nehéz aratni az ilyen gabonát
Kézi kasza, mélyen meggörbedt
derék kell hozzá.*

*Lázadni nem érdemes,
Győzni nem lehet.
Menteni a menthetőt,
ez a feladat.*

*Hűsíts, szellő
Adj innom, forrás
Ments meg, én Istenem
a gyermekeimnek.*

Menteni a menthetőt!
Tárgyat és lelket és gondolatot, gondot.
Gyermekeinknek, unokáinknak.

¹⁹VARGA 1978, szerzőtársak: Bíró Ibolya, Sály István, Winkler Gábor.

²⁰ PERGER 1993, 379. o. A dunaszegi képoszlop helyreállítását Bíró Ibolya tervezte meg, sajnos ennek írott nyomát nem találni, csak kéziratban, az archívumban.

Még egy név: Rátz Sándor²¹ adta első „todományos” munkámat²² Ibolyának. Első találkozásunk nem személyes volt, hanem ceruzával, haloványan a lapszélre írt gyöngybetűs tanácsaival találkoztam. 1984. És hány hallgatót tanított még, szelíden, szeretettel.²³

Azután a győrújbaráti tájház udvarán, előadást tartott a honismereti táborozóknak, csillogó szemekkel mondja, hogyan és miért van „kódolva” a halál a falusi házakba, amelyeket ment és megőriz, a meghalásba zárt titok: az újjászülethetőség. És őriz és ment, mindegy hogyan, lábon vagy szaladva.

„Menteni a menthetőt.”

Fölszentelve a túlélésre, a menekített mosonszentjánosi kápolna.²⁴ Titkos szövetség a jövőért.

Ibolya élete végig magányos tüntetés.

RÉMÜLET

*Nincs ecset, se toll, se hang
megmenteni az elmúlástól
a hajszálvékony, lángoló levelet
a hajlat ívét, a törekeny szár
futó barnaságát.
Olyan tökéletes itt ez a néhány
piros levél a görbülő ágon
hogy öklömet összeszorítja a
tehetetlenség
és már érzem ujjaimon
a halkán pattanó ágak szúrását
ahogy kéjlesen, gonoszul összetöröm
amit se megőrizni, se teremteni
nem tudok
én nyomorult.*

A megőrzés: kettős teremtés. Csak a Személyiséget legyőzve, alázattal lehet: elfogadni.

A levelet nem lehet megőrizni frissiben, de a tudást, az élet módját igen.

Búvópatakként, a jég alól is eltörve minden tavasszal, vagy borostyánba zárva.

Tájházak, gyűjtemények sora: Dunaszeg, Tényő, Táp, Nagymegyer, Patona.

Disszertációja a dunaszegi képoszlop, cikkei tárgyleíró kartonok, kiállítás-vezetők, alaprajzba rejtett vers.²⁵

²¹ Kossuth-díjas gépészmérnök, (RÁBA 2015).

²² KOTTMAYER 1984.

²³ Számos honismereti és szakdolgozat konzulense volt, és tanított is négy évet a balett iskolában (RIKLI 2003).

²⁴ BÍRÓ 1982, Kisalföld tájegységben újjáépítve, titokban szentelte föl Jáki Teodóz, pontos adat erről sincs.

Teremteni vagy megőrizni? *Megőrizni és így teremteni.* Megérteni és továbbadni, magát, aki mindenné lett.

Továbbadni – nem a vélt plakát-igazságot –, hanem a megtartó múlt valóságát ARCHIVÁLNI.

Kódolni belém, kartonba, tárgyba, versbe, lányaiba és fiába és unokáiba, a tanítványok hadába.

„Menteni a menthetőt, ez a feladat.”

Megértettük, Kedves Ibolya.

Köszönjük, hogy velünk voltál – „mi nyomorultak”!

Kottmayer Tibor

Bibliográfia

- VARGA István Épületvizsgálat és utcaféképi vizsgálat a Győr-Újváros rekonstrukció tervezési munkáihoz. Győr, 1978.
- PERGER Gyula Képoszlopok a Kisalföldön. In: *A Kisalföld népi építésze.* (Szerk.: CSERI Miklós). Szentendre – Győr, 1993.
- RÁBA cégtörténet (n.n.) 1957. évi események. 2015. szeptember 22.
<http://www.raba.hu/cegtortenet.html>
- KOTTMAYER Tibor Gyarmat Újhegy hegyközségének népi építésze. TDK dolgozat, 1984.
- RIKLI Ferenc (szerk.) Ki kicsoda a Nyugat-Dunántúlon? Nagykanizsa, 2003.
- BÍRÓ Ibolya – CSUKÁS Györgyi: A jánossomorjai fogadalmi kápolna. TÉKA 1982. 2-3. 5-12. o.
- TANAI Péter: A tápi hegység ... In: Arrabona 45/1. 2007. 448-453. o.
TÉNYŐI tájház (n.n.) 2015. szeptember
22.<http://www.tenyooert.hu/tenyoi-tajhaz/>

²⁵ A tápi tájház (megnyitás: 1978) kivételével (TANAI 2007) a publikált ismertetőkből nincsenek adatok és pontos hivatkozások, sajnos már azok is egyre kevesebben vannak, akik emlékeznek arra, hogy a honismereti tábor és a múzeumi néprajzos hogyan gyűjtötte a tárgyakat, rendezte a kiállítást – ezt az adósságot törlesztenünk kell. Példa a tényői 1975-ben megnyitott tájházra vonatkozó leírás (TÉNYŐI 2015.)